

اسطوره آفرینش

با مرکز برنگارہ بارگاہ کیومرث شاہنامہ تہما ہے

مؤلف: پرہسا شفیقی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اسطوره آفرینش با تمرکز بر نگاره بارگاہ کیومرث شاهنامه تهماسبی

تالیف:

پریسا شفیقی

انتشارات موجک

سرشناسه: شفیقی، پریسا، ۱۳۶۸ -

عنوان و نام پدید آور: اسطوره آفرینش با تمرکز بر نگاره بارگاه کیومرث شاهنامه تهماسبی / تالیف پریسا شفیقی.
مشخصات نشر: تهران: انتشارات موجک، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری: ج، ۱۵۳ ص. مصور (رنگی) جدول.
شابک: ۰-۲۹-۸۷۹۹-۶۰۰-۹۷۸-۵۰۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

موضوع: فردوسی، ابوالقاسم، ۳۲۹ - ۴۱۶ق. شاهنامه -- نقاشی‌ها، مینیاتورها و غیره
موضوع: Ferdowsi, Abolqasem. Shahnameh-- Paintings, Miniatures, etc
موضوع: فردوسی، ابوالقاسم، ۳۲۹ - ۴۱۶ق. شاهنامه -- شخصیت‌ها
موضوع: Ferdowsi, Abolqasem. Shahnameh -- Characters
موضوع: فردوسی، ابوالقاسم، ۳۲۹ - ۴۱۶ق. شاهنامه. کیومرث -- نقد و تفسیر
موضوع: فردوسی، ابوالقاسم، ۳۲۹ - ۴۱۶ق. شاهنامه -- تصویرها
موضوع: Ferdowsi, Abolqasem. Shahnameh -- Illustrations
موضوع: فردوسی، ابوالقاسم، ۳۲۹ - ۴۱۶ق. شاهنامه -- نقد و تفسیر
موضوع: Ferdowsi, Abolqasem. Shahnameh -- Criticism and interpretation

موضوع: اساطیر ایرانی در ادبیات

موضوع: Mythology, Iranian, in literature

موضوع: نقاشی در ادبیات

موضوع: Painting in literature

موضوع: آفرینش در ادبیات

موضوع: Creation in literature

موضوع: نقاشی -- ایران -- تاریخ

موضوع: Painting -- Iran -- History

رده بندی کنگره: ۱۳۹۶ ۶۶ ش ۴ ف / ND ۳۳۹۹

رده بندی دیویی: ۷۴۵/۶۷۰۹۵۵

شماره کتابشناسی ملی: ۴۷۳۲۶۸۱

انتشارات موجک

تلگرام: ۰۹۰۱۷۶۷۲۵۰۲ کانال: telegram.me/mojak1

تلفن مرکز پخش: ۰۲۶۳۲۷۰۵۳۱۸ - ۰۲۶۳۲۷۲۱۸۱۹ - ۰۲۱۶۶۱۲۷۵۹۳ - ۰۲۱۶۶۴۲۹۷۳۳

ایمیل: mojakpublication@yahoo.com

سایت: www.mojak.ir

عنوان: اسطوره آفرینش با تمرکز بر نگاره بارگاه کیومرث شاهنامه تهماسبی

تالیف: پریسا شفیقی

طراح جلد: سیده زهرا روشنایی

مشخصات ظاهری: ۱۵۳ صفحه، قطع وزیری

چاپ اول: بهار ۱۴۰۰، تیراژ: ۵۰۰ جلد

قیمت: ۵۰۰۰۰۰ ریال، شابک: ۰-۲۹-۸۷۹۹-۶۰۰-۹۷۸

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر برای انتشارات موجک محفوظ است. هیچ شخص حقیقی و حقوقی حق چاپ و تکثیر این اثر را به هر شکل و صورت اعم از فتوکپی، چاپ کتاب و ... را ندارد. متخلفین به موجب بند ۵ ماده قانون حمایت از ناشرین تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

سخن مولف ۱

فصل اول: کلیات ۳

۱-۱ بیان مسأله ۳

۲-۱ سؤال‌ها ۴

۳-۱ فرضیه‌ها ۴

۴-۱ اهداف ۵

فصل دوم: پیشینه ۷

۱-۲ پژوهش‌های خارجی ۷

۲-۲ پژوهش‌های داخلی ۸

فصل سوم: اسطوره آفرینش ۱۱

۱-۳ آشنایی با مفهوم اسطوره ۱۱

۲-۳ تعریف اسطوره آفرینش ۱۳

فصل چهارم: اسطوره آفرینش (کیومرث) ۱۷

۱-۴ نمونه‌های مختلف در رابطه با اسطوره آفرینش (کیومرث) ۱۷

۲-۴ اوستای متأخر ۱۸

- ۳-۴ اوستای ساسانی: چهارداد ۱۹
- ۴-۴ دینکرد ۱۹
- ۵-۴ دادستان دینیک * ۱۹
- ۶-۴ کیومرث در خداینامه و ادبیات دوره اسلامی ۲۰

فصل پنجم: اسطوره آفرینش در شاهنامه ۲۵

- ۱-۵ شاهنامه فردوسی ۲۵
- ۲-۵ داستان آفرینش کیومرث (شاهنامه) ۲۶

فصل ششم: شخصیت‌ها در داستان کیومرث ۳۵

- ۱-۶ مقدمه ۳۵
- ۲-۶ سیامک ۳۵
- ۳-۶ هوشنگ ۳۶

فصل هفتم: نگارگری در ایران ۴۱

- ۱-۷ تاریخچه نگارگری در ایران ۴۱
- ۲-۷ پیوند میان ادبیات و نقاشی ۴۴

فصل هشتم: شاهنامه نگاری ۴۷

- ۱-۸ شاهنامه فردوسی ۴۷
- ۲-۸ شاهنامه تهماسبی ۴۹
- ۳-۸ سلطان محمد عراقی - اراکی ۵۲

فصل نهم: بررسی آثار سلطان محمد ۵۵

- ۱-۹ نگاره‌های سلطان محمد ۵۵

- ۵۶..... ۲-۹ شیوه شکل‌گیری معنا و پیام در آثار سلطان محمد نگارگر
- ۵۷..... ۳-۹ شاهنامه نا تمام
- ۵۹..... ۴-۹ شاهنامه تهماسبی
- ۵۹..... ۱-۴-۹ جشن سده
- ۵۹..... ۲-۴-۹ مرگ مرداس شاه و مرگ ضحاک
- ۶۰..... ۳-۴-۹ تهمورث دیوان را شکست می‌دهد
- ۶۵..... ۴-۴-۹ هوشنگ دیو سیاه را می‌کشد
- ۶۵..... ۵-۴-۹ کشتن ضحاک پرمایه را، برانداختن فریدون ضحاک را
- ۶۵..... ۶-۴-۹ دیوان امیرعلیشیر نوایی
- ۶۸..... ۷-۴-۹ شکار بهرام گور در مقابل آزاده
- ۶۸..... ۵-۹ دیوان حافظ سام میرزا
- ۶۸..... ۱-۵-۹ جشن عید
- ۷۱..... ۲-۵-۹ مستی لاهوتی و ناسوتی
- ۷۱..... ۳-۵-۹ دو دل‌داده
- ۷۳..... ۶-۹ خمسه نظامی شاهی
- ۷۴..... ۱-۶-۹ خسرو و آب تنی شیرین
- ۷۵..... ۲-۶-۹ سلطان سنجر و پیرزن
- ۷۸..... ۳-۶-۹ شکار بهرام گور در نخجیرگاه
- ۷۹..... ۴-۶-۹ معراج پیامبر
- ۸۱..... ۷-۹ نگاره‌های تک‌برگی

۸۷..... فصل دهم: نگارگری‌های بارگاه کیومرث

- ۸۷..... ۱-۱۰ نمونه‌هایی از نگارگری‌های بارگاه کیومرث
- ۸۷..... ۲-۱۰ مکتب شیراز
- ۹۳..... ۳-۱۰ مکتب هرات

۹۷..... ۴-۱۰ مکتب قزوین

۱۰۰..... ۵-۱۰ مکتب اصفهان

فصل یازدهم: تجزیه و تحلیل بارگاه کیومرث سلطان محمد ۱۰۷

۱-۱۱ توضیح کلی اثر (موضوع) ۱۰۷

۲-۱۱ رابطه میان محتوا و شکل ۱۰۹

۳-۱۱ ترکیب بندی و فضا سازی ۱۱۲

۴-۱۱ پرسپکتیو ۱۱۵

۵-۱۱ رنگ ۱۱۶

۶-۱۱ ارزش های تزئینی ۱۱۸

۱-۶-۱۱ رنگ ۱۱۸

۲-۶-۱۱ خط ۱۱۸

۳-۶-۱۱ فرم و ترکیب بندی ۱۱۹

۷-۱۱ ارزش های سمبلیک (نمادین) ۱۲۰

۱-۷-۱۱ کیومرث ۱۲۰

۲-۷-۱۱ درخت (شکوفه، گل) ۱۲۱

۳-۷-۱۱ آسمان ۱۲۳

۴-۷-۱۱ آب ۱۲۳

۵-۷-۱۱ کوه (صخره) ۱۲۴

۸-۱۱ زیبایی شناسی تضاد ۱۲۵

۱-۸-۱۱ تضاد حرکت و سکون (ثابت و متغیر) ۱۲۵

۲-۸-۱۱ تضاد رنگ ۱۲۵

۳-۸-۱۱ تضاد مرگ و زندگی ۱۲۵

۴-۸-۱۱ تضاد معنوی - ماده (لاهوئی - ناسوتی) ۱۲۶

۹-۱۱ گروتسک ۱۲۷

فصل دوازدهم: نتیجه گیری ۱۲۹

۱-۱۲ سؤال ۱ ۱۲۹

۲-۱۲ فرضیه ۱ ۱۲۹

۳-۱۲ سؤال ۲ ۱۳۰

۴-۱۲ فرضیه ۲ ۱۳۱

۵-۱۲ نتیجه گیری ۱۳۲

منابع ۱۳۵

کتاب‌ها ۱۳۵

مقالات ۱۳۶

سایت‌ها ۱۳۸

واژه‌نامه ۱۳۹

گزارش کار عملی ۱۴۹

سخن مولف

آفرینش انسان از مهم‌ترین مراحل آفرینش در فرهنگ‌های مختلف است و نماد آغاز تکامل بشر. در اسطوره‌های ایرانی کیومرث نخستین انسان و در شاهنامه او نخستین پادشاه معرفی می‌گردد. اساطیر مبتنی بر تخیل، رمز و شخصیت‌های فوق انسانی هستند که با عناصر فرهنگی ارتباط دارند و حضور آن‌ها در شاهنامه باعث غنای ادبی آن شده است. یکی از نخستین کتاب‌هایی که در تاریخ ایران تصویرسازی شد شاهنامه فردوسی بوده است. در هنر ایرانی تصویرگری یا مینیاتور در خدمت هنر کتاب‌آرایی بوده و با آن به اوج رسید. نگارگری ایران یکی از عالی‌ترین هنرهای تصویری بوده است و شاهنامه تحت عنوان شاهنامه تهماسبی که در دوران صفویه در قرن دهم هجری کتابت شد چکیده این هنر و نگاره بارگاه کیومرث اثر سلطان محمد تبریزی چکیده این شاهنامه است. سلطان محمد هنرمندی بود متعهد به اسلام و با گرایش‌ات عرفانی. او آنچه را از شعر می‌خواند، پس از درونی کردن با تأویلی رمزپردازانه به تصویر می‌کشید. نگاره بارگاه کیومرث گستره عظیمی از نمادهاست. در این پژوهش سعی شده است با رمزگشایی این نمادها به فهم عمیق‌تری از اسطوره آفرینش (کیومرث) خصوصیات این اثر با شعر فردوسی برسیم.

پریسا شفیقی

زمستان ۱۳۹۹

شاهنامه، اثر حکیم ابوالقاسم فردوسی، حماسه‌ای منظوم و شامل نزدیک به ۶۰۰۰ بیت و یکی از بزرگترین و برجسته‌ترین سروده‌های حماسی جهان است. موضوع این شاهکار ادبی، اسطوره‌ها، افسانه‌ها و تاریخ ایران از آغاز تا حمله اعراب به ایران در سده هفتم است که در چهار دودمان پادشاهی پیشدادیان، کیانیان، اشکانیان و ساسانیان گنجانده می‌شوند و سه بخش اسطوره‌ای (از روزگار کیومرث تا پادشاهی فریدون)، پهلوانی (از خیزش کاوه آهنگر تا مرگ رستم) و تاریخی (از پادشاهی بهمن و پیدایش اسکندر تا گشایش ایران به دست اعراب) بخش‌بندی می‌شود. فردوسی روایت کیومرث اولین پیش‌نمونه انسانی را اینگونه بازگو می‌نماید:

« چون آفتاب به برج حمل آمد، کیومرث کدخدای جهان شد. نخست به کوه اندرون جای ساخت و با گروه خود پلنگینه پوشید، و از مردمان را پرورش و پوشیدنی نو و خوروش نو اندر آمد. سی سال شاه بود و بر تخت شاهی چون ماه می‌تافت، و دد و دام و هر جاننداری که او را بدید بر او نماز برد، مردمان کیش از او برگرفتند. او را پسری خوبروی و هنرمند و چون پدر نامجوی بود به نام سیامک و کیومرث را دل بدو فرخنده بود. اهرمن را نیز پسری پدسگال و گرگ صفت بود که بر تخت شاه و سیامک رشک برد و به بدخواهی بر آمد. سروش راز این بدخواهی را بر کیومرث آشکار کرد. سیامک سپاهی برای مقابله با دیو فراهم آورد. چرم پلنگ پوشید و خود در جنگ دیو را پذیره شد. دیو سیاه بر او جنگ زد و به چنگال جگر گاهش را چاک کرد. از این خیر کیومرث دژم و پر از تیمار شد و همه مردم، سیاه و دد و مرغ سوگوار شدند. پس از سالی کیومرث و نوه اش هوشنگ پسر سیامک که نیایش او را همچون پسر می‌داشت به فرمان سروش به کینه خواهی آماده نبرد شدند. دد و مرغ و پری را گرد آوردند و هوشنگ پیشرو این سپاه بود. سیاه دیو از درندگان پر از ترس و بیم شد. هوشنگ دیو سیاه پسر اهرمن را برگرفت، پوستش را بر کند و سرش را برید. چون این کینه خواهی انجام گرفت کیومرث را روزگار سرآمد.»

Creation Myth

by emphasis on the design of keyumars shrine
of Shah Tahmasbi Shahnameh

Author : Parissa Shafiqhi